

A Hajdú-Bihar megyei helyismereti bibliográfia (tényleg vége?)

NAGY Anikó

Előzmények

Bényei Miklós – aki már középiskolás korában azt tervezte, hogy könyvtáros-bibliográfus és tudományos kutató lesz¹ – 1966-ban jelentkezett először szakmájába vágó cikkel a *Könyvtáros* hasábjain.² Pár évvel később ugyanitt szakmai-tudományos igényességgel tekintette át a könyvtárakban folyó helyismereti munka jelentőségét elsősorban a történeti, helytörténeti kutatások terén.³ Emellett már készült az a módszertani útmutató is, amely a könyvtári helyismereti tevékenységhez szükséges tudnivalókat foglalta össze az alapvető fogalmak – például a helyismeret, a honismeret, helytörténet – tisztázásával és a mindennapi munkához szükséges gyakorlati

tudnivalók összegyűjtésével. (Hogy csak néhányat említsek röviden – már a kezdeti években is termékeny munkásságából.)⁴

Komoly elméleti tevékenység előzte meg tehát a hazai helyismereti kutatás és helyismereti tevékenység számára példamutató ajánló jegyzék megjelenését, amelyben a szerző saját környezetének könyvtárai számára vette számba az alapvető helyismereti műveket. Bényei Miklósról magára és munkásságára is egy az egyben vonatkoznak Kertész Gyula szakmai-tudományos műveiről írott méltató szavai: „*Megtermékenyítő hatásuk mindenekelőtt saját bibliográfiai összeállításában teljesedett ki; ezekben mutatta meg, hogy a megismert vagy kialakított elveket hogyan lehet és kell átültetni a gyakorlatban*”.⁵

Helyismereti művek : ajánló jegyzék Hajdú-Bihar megye könyvtárai számára / összeállította Bényei Miklós. – Debrecen : [Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár], 1975. – 66 p. ; 20 cm.

A szerény kivitelezésű füzet bevezetőjében olvasható a kiadvány célja tömören és világosan: „A honismereti mozgalom és a helytörténeti kutatások erőteljes fellendülése, az igények differenciálódása és kiterjedése megköveteli, hogy könyvtáraink szélesebb körben folytassák helyismereti tevékenységüket.” Az 548 művet felsoroló ajánló bibliográfia a gyűjtő- és a tájékoztatói munkát hivatott segíteni. Csak a lényeges helyismereti információkat tartalmazó kiadványokat veszi számba, egyrészt azokat, amelyek „az egyes helységekre, járásokra” vonatkoznak, másrészt a megye egészével foglalkoznak. Helyet kaptak a bibliográfiában olyan területre vonatkozó művek is, amelyek korábban közigazgatásilag nem tartoztak a megyéhez, ezek is fontosak a történeti és helytörténeti kutatásokhoz, nélkülözhetetlen segédeszközei az állománygyarapításnak és a könyvtári tájékoztatásnak.

Hajdú-Bihar megye, Bihar vármegye, Hajdú vármegye, Hajdúság és Hortobágy elnevezésű földrajzi egységek alatt az alábbi tartalmi csoportosításban jelennek meg az ajánlott könyvek: általános helyismereti művek, földrajz, útikönyvek, cím- és névtárak, természeti viszonyok, történelem, régészet, néprajz, gazdasági élet, közélet, közigazgatás, művelődés, oktatásügy – összesen 276 mű. Egy-egy jelentősebb személy kiemelten szerepel, így Szabó Pál (a *Bihar vármegye* részben) és Bocskai István (*Hajdú vármegye, Hajdúság* alatt).

Kisebb csoportosítások következnek: *Nyírség* és *Sárrét* tájegységek alatt 13, illetve 16, az Álmosdtól Újszentmargitáig betűrendben felsorolt helységekhez kapcsolódóan pedig 243 tételt ajánl a szerző a könyvtáraknak.

A bevezető kiemeli, hogy a Debrecenre vonatkozó helyismereti művek nem szerepelnek az ajánló jegyzékben, viszont az általános helyismereti művek között szerepel a Bata Imre, Lengyel Imre és Varga Zoltánné által összeállított *Debreceni bibliográfia*, amely bőséges anyagot tartalmaz a cívisvárosról.

Debreceni bibliográfia. Alapvető irodalom a város ismeretéhez. (Kiad. a Városi Tanács, Egyetemi Könyvtár.) Debrecen, 1961. 331. p.

A legrégebbi időszakról érdemes kiemelni három történelmi, illetve régészeti alapművet:

LUKINICH Imre: Erdély területi változásai a török hódítás korában. 1541–1711. Bp. 1918. 653 p. B

SZÁNTAY Aladár: Debreczen környékén, Bihar megyében s a Hajdúkerületben talált kő- és bronzkorszaki maradványokról. Debrecen, 1871. 16 p.

ZOLTAY Lajos: Települések. Egyházas és egyháztalan falvak Debrecen város mai határa és külső birtokai területén a XI–XV-ik századokban. Debrecen, 1925. 70 p.

Amint látható, a B típusú (városi) könyvtáraknak is ajánlott művek mellett B-jelzés szerepel.

A Balmazújvárosra vonatkozó kiadványok között külön alcsoportban találunk Sarkadi Imréről egy kiadványt, Veres Péterről pedig 9 tételt. Ez utóbbiak között a bibliográfia lezárásának (1974. november 15.) évében jelent meg:

NÁDASDI Péter: A tölgyfa árnyékában. Vallo-mások apámról. [Visszaemlékezések.] Bp. 1974. Kozmosz. 203 p. 8 t. B

Egy-egy terület helyismereti irodalmára vonatkozóan esetenként éppoly jelentős lehet egy daloskönyv, mint egy minden részletet kimunkáló tudományos mű, mint az alábbi két példa mutatja:

[ILLÉSY György]: Kunsági: Sárréti dalkönyvecske. Pest, 1870. 48 p.

OSVÁTH Pál: Bihar vármegye Sárréti Járásának leírása. Nagyvárád, 1875. 630 p. B

Helyismereti művek : Hajdú-Bihar megye

Az ajánló bibliográfia hasznos segédletnek bizonyult, ezt követően célszerűnek látszott a folytatás. Az 1975-ös tárgyévvel induló első füzet tartalmazza a tárgyévi kiadványok mellett az

1974. november 14. (az alaplóműnek tekinthető ajánló jegyzék lezárása) után megjelenteket is. Ettől kezdve évenkénti rendszerességgel megfelelt a kitűzött célnak: tájékoztatni „*a kutatókat, érdeklődőket, könyvtárakat stb. a megyében kiadott, illetve a megyéről szóló könyvekről*” – írja Bényei Miklós bibliográfia-sorozatának bevezetőjében már az első füzetből kezdve. A lezárult kiadvány bibliográfiai leírását célszerű rögtön az elemzés elején megadni, annál is inkább, mivel a bibliográfia címe az egyes könyvtárak katalógusaiban, a sajtóbibliográfiában és egyéb helyeken is többféleképpen jelenik meg: Helyismereti művek, Hajdú-Bihar megye vagy Helyismereti művek. Hajdú-Bihar megye. A szerző iránti tiszteletből az ő változatát fogadjuk el főcímmek, s az ISSN mellett látható az OSZK-ban elfogadott kulcs cím:

Helyismereti művek : Hajdú-Bihar megye / Bényei Miklós. – 1975–2010. – Debrecen : [Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár], 1976–2012. – 36 köt. ; 20 cm

Kiadó: Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár 2002–2006, Pegazus K. 2007, Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár és Művelődési Központ 2008–2010.

ISSN 0209-4045 = Helyismereti művek, Hajdú-Bihar megye

Általános, nagyjából

A bibliográfia első és ezt követő 35 kötetében tudatosan kialakított, minden szükséges információt tartalmazó bevezető tájékoztatja a használat arról, hogy az évenkénti megjelenésére tervezett kötetben milyen kiadványokról tájékozódhat: önálló kiadványok, amelyek 1) tartalmilag helyismereti művek (a teljesség igényével), 2) helyi kiadványok (nem a teljesség igényével), 3) helyi szerzők munkái (válogatva). Nem kerültek be a kéziratos művek, a prospektusok, a tartalmilag kisnyomtatványnak minősülő üzemi, intézményi kiadványok.

A bevezetőben a felsorolt kategóriák pontosan körülírt meghatározása is olvasható; a helyi szerzők munkái közül a helyismereti informá-

ciókat tartalmazó és a szépirodalmi alkotásokat, irodalmi tanulmányokat a teljesség igényével tartalmazza a bibliográfia, ha ennek a kritériumnak nem tesz eleget a mű, akkor a teljesség igényének elve nem érvényesül, csak kivételesen jelentős művek kerülnek feldolgozásra. A tételek az ajánlójegyzékben az egyes földrajzi helyek alatt már kialakított csoportosításban, a következő – szükség szerint alfejezetekre, csoportokra oszló – fejezetekben szerepelnek: *Általános munkák, Történelem, Néprajz, Vallás, egyházak* (1989-től), *Politika* (több, kissé módosult változatban), *Gazdasági élet* (2004-től: *Gazdasági élet, környezetvédelem*), *Egészségügy* (1981-től *Egészségügy, sport*), *Művelődés, Irodalom, nyelv*.

1988-tól – az évszám mindig a bibliográfia tárgyévét jelenti – bővül a tartalom: ebben az évben „*megalakult a Csokonai Kiadó; az 1980-as évek végének átalakuló és forrongó korszakában létesült tehát ismét igazi főhivatású könyves műhely a városban.*”⁶ Az addigi tematikai címjegyzék kibővült a Csokonai Kiadó által kiadott olyan könyvek felsorolásával, amelyek nem helyismereti jellegűek. (1988-ban 4, 1989-ben 12 könyvről van szó. Minthogy a feldolgozott korszak első hivatásos kiadója igen nagy jelentőséggel bírt, a szerző még azt is feltünteti, hogy a Csokonai Kiadótól a tematikai részben is található könyvek: 4, illetve 8 mű.)

A folyamat nem állt meg: az 1990-es kötetben már 7 debreceni kiadó összesen 51 kiadványa tartozik ehhez a csoporthoz, 1994-től pedig a Hajdú-Bihar megyei kiadók műveit is felsorolja a bibliográfia. A kiadók betűrendben követik egymást, ezen belül az adott évben megjelent műveik szintén betűrendben szerepelnek. Ez a csoport jelentősen megnöveli a tétel számot, hiszen az 1988-as 4 tételhez képest 1994-től átlagosan 500 körüli az adott évben megjelent „csak kiadói” művek száma. „*Vajon nincs-e a magas szám mögött egyfajta szellemi elértéktelenedés?*” – kérdezi a bibliográfia kapcsán a régió könyveiről elmélkedő újságíró a Hajdú-Bihari Napló hasábjain. A kiadók terjeszté-

si gondjai már 1992-ben olyan szembetűnőek, hogy a kérdést egy újabb kérdés követi: „*Vajon nem lenne-e célszerűbb, ha a kiadóknál jelentkező tőkét, a szellemi erőket tudatosabban és szervezettebben kapcsolnák egybe és határozottabban állítanák megújuló szellemi életünk szolgálatába?*”⁷

Bényei Miklós összeállítása – a helyismereti bibliográfiák megszokott tudományos forrásként szolgáló jelentőségén túl – kiváló alapul szolgálhat a magyarországi könyvkiadás történetének elemzéséhez is. Kiadók jelennek meg, néhányan mindössze 1–2 könyvet adnak ki, de könyvtáros-bibliográfus szemmel jelentős kiadók szűnnek meg anyagi nehézségeik miatt. A megjelent könyvek száma nem mindig a valódi értéket tükrözi. A *Tóth Könyvkereskedés* például már 1996-ban 69 könyvet adott ki, kiadványainak száma egyre növekszik (2003-ban már 109 volt). Az igényes olvasókat kiszolgáló és Debrecennek egykor oly fontos *Csokonai Kiadó* könyveinek száma ugyanezekben az években 11, illetve 7.

A mutatók biztosítják minden bibliográfia sokoldalú kutatásának lehetőségét, jelentősen növelik értékét, használhatóságának színvonalát. A *Helyismereti művek : Hajdú-Bihar megye* mutatói minden kíváncsúnak tökéletesen eleget tesznek: szerzői névmutató, földrajzi, kiadói és tárgymutató tárja fel pontosan és részletesen a tartalmat. A kiváló munka 1979-től 1990-ig Síró Juditot, a megyei könyvtár munkatársát dicséri, a mutatók rendszerének kidolgozása, valamint az előző és a következő kötetek mutatóinak elkészítése Bényei érdeme. A földrajzi mutatóban egyértelműen a *Debrecen* címszó után következik a legtöbb tételszám, ezek visszakereshetőek vagy a tartalmi részben, vagy a kiadói kiadványok között. Érdemes hangsúlyozni, hogy ebben az időszakban a Hajdú-Bihar megyei bibliográfiával párhuzamosan a szerző több, Debrecen történetével foglalkozó tanulmányt, könyvet is kiadott, és már készült a több kötetes *Debrecen történetéhez válogatott bibliográfiája*, a *Debrecen helytörténeti irodalma*, amely több mint

tízezer közleményt tartalmaz.⁸

A Hajdú-Bihar megyei helyismereti művek leírásai némiképp rövidítettek, de követik az aktuálisan érvényes szabvány előírásait, így 1995-től az MSZ 3424/1 szabvány szerinti leírásokat olvashatunk. (A jelen cikkben példaként közölt leírások mindig az adott kötetben megjelent leírást tükrözik pontosan.)

Folytatva a statisztikai elemzést: 1980-ig az egyes kötetek tételszáma 100 körül mozgott (6 év alatt összesen 648), 1981-től 1990-ig ez a szám fokozatosan emelkedett, ebben a tíz évben 1791 kiadványt számlál meg a bibliográfia. 1991-től 2000-ig 5764, az utolsó tízéves időszakban pedig 8443 a feldolgozott művek száma. A 36 kötet összesen 16646 tételt tartalmaz 3530 oldalon.

Kezdetben a kiadvány szerény kivitelben, a *Gonda Zoltán* tervezte borítóval, a megyei könyvtár rotaprint sokszorosításával jelent meg. 1983-tól *Burai István* szebb külsőt adott a változatlanul értékes tartalomnak. (Csak közbevetőleg: ebben az egy kötetben dőlt betűs a szöveg – feltételezhetően kísérletképpen –, 1994-től visszatér az állóbetűs forma.) A 90-es évek közepétől a kötetek nyomdai minőségük, fontos jellemző – a tetszetős forma mellett – a jól olvasható betűk alkalmazása.

Az évenkénti kötetek jó ideig sorszámozás nélkül jelentek meg. Az 1999-es kiadványon szerepel a 25-ös szám, majd 2004-től, a 30. kötettől rendszeressé válik a sorszám feltüntetése. A példányszám a kezdeti 400-ról fokozatosan csökkent – a 2000-es években 150-160 példányra. A bibliográfia megjelenését az intézmény egyre kevésbé tudta igazgatódni, s bár az önkormányzat két évben is támogatta a kiadványt, a 2006-os kötet kiadásának, valamint a két utolsó kötet nyomtatásának költségeit a helyismereti munkáért minden áldozatra kész összeállító fedezte.

Részletezve, szemelgetve

Bibliográfiát olvasni, olvasgatni jó dolog – vallja ezt a bibliográfus, aki ráadásul debreceni, így nemcsak a szakmai-tudományos munkához nélkülözhetetlen ismeretforrást értékel, hanem örömmel fedezi fel személyes ismerősei munkáit, illetve közismert debreceni személyekről szóló írásokat a kötetekben.

Az *Általános munkák* első alfejezete a *Bibliográfiá*, ahol 2004-ig átlagban 3-4 mű kapott helyet. Emellett természetesen más fejezetek alatt is található az adott témának/tárgykörnek megfelelő bibliográfiai munka, például 1977-ben *Irodalomtörténet* alatt:

Bán Imre. [Személyi bibliográfia.] (Szerk. és összeáll. Szénássy Barnáné Ludányi Valéria.) [Kiad. a] Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtára. Debrecen, 1977. 24 p. 23 cm. (A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem tanárainak munkássága 8.)

A debreceni egyetemek változó elnevezéssel önálló csoportokat alkotnak az egyetemi, intézményi bibliográfiákat rendszerint ott helyezte el a szerző, ezekre, valamint az úgynevezett rejtett bibliográfiákra a tárgymutatóban rátalál a felhasználó. Egyéb helyen is felbukkannak bibliográfiai összeállítások, például az 1988-as kötetben az *Oktatásügy, neveléstudomány* csoportban:

Játékbibliográfia 1985–1987. (Gyűjtötte és összeáll. Gibárti Csabáné Udud Teréz.) (Kiad. a Hajdúböszörményi Óvónőképző Intézet.) Hajdúböszörmény, 1988. 30 p. 20 cm.

A nyomtatott bibliográfiák korszaka fokozatosan leáldozott. Ezt az is bizonyítja, hogy 2005-től évente csak egy tételt találunk, ez az adott évben megjelenő *Helyismereti művek : Hajdú-Bihar megye*, melynek címe természetesen mindig kiegészül az adott tárgyévvvel. Ebben a fejezetben kaptak külön csoportosítást 1992-től – a műfaj általános elterjedésének évétől kezdve – a *Cím-tárak*. Éves átlagban öt-hat telefonkönyvről, kisokosról, szaknévsorról van szó, amelyek hasznos segédletei a tájékoztatásnak.

A helyi tájékozódás, a turisztika nélkülözhetetlen alapművei a térképek, útikönyvek, képeskönyvek. Ez utóbbi típus művei között, tehát a *Képeskönyvek* csoportban, 2003-tól a polgármesteri hivatalt bemutató ismertető füzetből az igényes kivitelű albumokig minden megtalálható. Például:

Világörökségek Magyarországon / Nagy Gergely. – [Bp.] : Kossuth K. [2009]. – 94 p. ; 21 cm. (Magyar örökség, ISSN 1785-1866) – ISBN 963-09-4502-9

Előszőr: 2003.

Hortobágyi Nemzeti Park – p.42–49.

A *Történelem* fejezet egységes tömbben közli a témában megjelent kiadványokat – 5 év kivételével: 1975-től 1978-ig és 1980-ban külön alfejezetet kaptak a munkásmozgalom-történeti kiadványok (22 tétel), és egy alkalommal, 1975-ben volt egy *Krónikairás* elnevezésű alfejezet (1 tétel). A 36 kötetben összesen 902 tétel van, amely a megye történetével foglalkozik, illetve amely helyi szerző történeti/történelmi műve. Itt található rendszeresen például a *Hajdú-Bihar Megyei Levéltár évkönyve*, *A Tiszántúli Történész Társaság közleményei*, *A nyíregyházi Jósza András Múzeum évkönyve*, honismereti és városvédő egyesületek történeti kutatásai, levéltári kutatások alapján készült tanulmánykötetek, konferenciákon elhangzott előadások szerkesztett változatai, egy-egy város, község történetének leírása stb. Példa az 1984. évi kötetből:

Az ideiglenes Nemzetgyűlés és az Ideiglenes Nemzeti Kormány megalakulása. 1944. december 2–22. (Szerk. Vagyóczkyné Kékes Viktória. Előszó: Cserhalmi Imre.) Bp. 1984. Kossuth K. 122 p. 18 cm. – ISBN 963-09-2591-5

A gyorsíró napló szövege.

Az 1956-os forradalommal kapcsolatos kutatások debreceni vonatkozásait tartalmazó kiadványok is ebben a fejezetben kaptak helyet, éppúgy, mint az azt megelőző kitelepítések története. Például a 2010-es kötetben:

60 év : 1950–2010 : A hortobágyi kényszermunkatáborok áldozatainak emlékére. – Bp. : Hortobágyi Kényszermunkatáborokba Elhurcoltak Egyesülete, [2010]. – 115 p. ; 32 cm. – ISBN 978-963-06-9295-3

Érdemes felidézni Bényei Miklós munkáját is a 2000. évi kötetből, amelyben a százötven éves debreceni sajtóról, a debreceni nyomdászat történetéről, a *Nagyváradai Értésítő*ről, híres politikusok, írók (Deák Ferenc, Kemény Zsigmond, Petőfi Sándor, Vörösmarty Mihály, Jókai Mór és mások) debreceni kapcsolatairól és egyébéről írott, különböző kiadványokban már megjelent írásait gyűjtötte össze a szerző:

Debreceni történelmi miniatűrök / Bényei Miklós. – Db. : [Ethnica], 2000. – 140 p. ; 20 cm. – ISBN 963-472-488-4

Cikkek, könyvismertetések.

Ez a tétel is egyike annak a több száznak, amelyet analitikus feltárás követ. A Hajdú-Bihar megyei bibliográfiának ez az egyik legnagyobb érdeme: nemcsak magánál a tételnél kapunk részletes információkat, hanem a tárgymutató is pontosan feltárja azokat a személyeket és műveket, a földrajzi mutató pedig azokat a helységeket, amelyek csak az analitikus rész tartalmaz. Különösen érvényes ez a *Gyűjteményes kötetek* fejezetre, ahol majdnem minden tételt követ a tartalom részletezése.

A bibliográfia nagy erénye a tartalmi szempontok következetessége. Ettől a szerzőnek főként a politikai-társadalmi életben bekövetkezett változások okán volt néhány esetben jó oka eltérni. A *Politika* fejezetben 1975-ben a Magyar Szocialista Munkáspártra 1, a szakszervezetekre 2 1976-ban a KISZ-re és az úttörőmozgalmakra 3, a Hazafias Népfrontra 3 és politikai ideológiai témára 1975-ben, ill. 1976-ban 4, ill. 7 vonatkozó tételt találunk. 1977-től a fejezet címe *Politika – ideológia* lett, majd 1997-től 2010-ig a széleskörű tartalmat fedő *Politika – publicisztika* címszó alá kerül a témában megjelent összesen 132 (éves átlagban kb. tíz) könyv leírása. Ezek között találunk olyan ismertetőt, amely például a megyei rendőrkapitányságot (2001-ben), az önkormányzat intézményeit (2010-ben) vagy a hajléktalanok helyzetét (2000-ben) mutatja be. A múlt megrázó emlékeiről egy példa ugyanebben a részben, 2001-ben:

Elhurcoltak, szójlatok! / [szerk. Szalai Csaba]. – Db. : Mignan K., 2001. – 1515 p. ; 24 cm.

Riportok a Hortobágyra 1951-53 között kitelepítettekről.

A választásokkal kapcsolatos írások is itt kaptak helyet, a megyére vonatkozó tartalom az analitikus feltárásból kiderül. Fontos történeti, szociológiai forrás a 2000-es kötetben:

Parlamenti választások 1998 : Politikai szociológiai körkép / [szerk. Böhm Antal, Gázsó Ferenc, Stumpf István, Szoboszlai György]. – [Bp.] : Századvég K. : MTA Politikai Tudományok Intézete, 2000. – 707 p. ; 24 cm. – ISBN 963-9211-04-4

Választások Hajdú-Bihar megyében / Rábai Zita – p. 280-291.

Választási eredmények : Hajdú-Bihar megye – p. 600-603.

A helyi közélet ismert alakjairól is találunk ebben a fejezetben írásokat, példaként egy riportgyűjtemény 1997-ből.

Férfiak tükörben / Kenyeres Ilona. – [Db.] : Lícium Art, [1997]. – 187 p. ; 20 cm. – ISBN 963-8030-22-4

Az analitikus feltárásból kiderül, hogy a kötetben megszólalnak többek között *Bényei József* könyvtáros végzettségű író, költő, újságíró, a Hajdú-Bihari Napló volt főszerkesztője, valamint *Pikó Sándor* festőművész és zenész, a Lux együttes alapító tagja, akinek a művészi tervei alapján készült kompozíciói évről-évre a díjazottak között találhatók (többször első díjas) a Debrecenre olyan jó fényt vető virágkarneválon.

A *Politika – ideológia* fejezetben alfejezetként a református egyház is megjelenik – 1985-től 1987-ig összesen 9 tétellel. 1988-ban 4 tétel külön csoportot alkotva az *Egyházak* alatt szerepel, 1989-től pedig önálló fejezet tartalmazza a vallásos, egyházi jellegű műveket. Találunk itt többek között főiskolai áhítatokat, prédikációgyűjteményeket, tanulmányköteteket, konferenciákon elhangzott előadások anyagát, egy-egy egyházköztség vagy egy-egy templom történetét feldolgozó kiadványokat.

Az utolsó kötet *Vallás, egyházak* fejezetéből két példa:

Komáromi Csipkés Ágendája : Keresztelés, úrvacsora, esketés és eklézsiakövetés szertartási

rendje 1653-ból / közreadja Fekete Csaba. – Db. : *Debreceni Református Hittudományi Egyetem Liturgiai Kutatóintézet*, 2009. – 63 p. ; 23 cm. – (A Debreceni Református Hittudományi Egyetem Liturgiai Kutatóintézetének kiadványai, ISSN 1787-5854 ; 3.) ISBN 978-963-8429-60-5
Prolegomena / Fekete Csaba – p 7-27.

Szentebbül megújult : A Debreceni Szent Anna Székesegyház / Hapák József, Keresztesné Várhelyi Ilona. – Db. : [Debrecen-Nyíregyházi Egyházmegye], 2010. – 83, [82] p. ; 30 cm. – ISBN 978-615-5039-00-3

„Ti magatok is, mint élő kövek, épüljétek lelki házáz... Jézus Krisztus által” / Bosák Nándor – p. 11.

A debreceni Szent Anna Székesegyház múltja és jelene – p. 13–25.

A székesegyház művészi értékei – p. 26-66.

Ez utóbbi, tartalmilag és kivitelében is rendkívül értékes mű kapcsán egy 1994-ben megjelent, a *Képeskönyvek* között szereplő gyönyörű képes albumot is idéznék, amelynek fényképei szintén Hapák Józsefnek, a híres debreceni fényképész-dinasztia tagjának művészetét örökítik meg:

HAPÁK József – MÓDY György – TAKÁCS Béla: *Debrecen, a civisváros.* (Kiad. Debrecen Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatala, Tiszántúli Református Egyházkerület.) Db., 1994. 28, [83] p. 30 cm.

– ISBN 963-03-3831-9

5-17.p. Módy György: *Debrecen hét évszázada*

20-28.p. Takács Béla: *A Kollégium története. A Nagytemplom*

A *Művelődés* fejezeten belül az oktatással, oktatási intézmények kiadványaival kapcsolatos tételek vannak túlsúlyban. Az *Oktatásügy, neveléstudomány* iskolai munkafüzetektől kezdve komoly tanulmánykötetekig sok mindent tartalmaz: általános és középiskolai évkönyveket, diákkonferenciák előadásait, a megyei Pedagógiai Intézet programajánlatait tanárok számára, nagynevű tanárookra emlékező emlékköteteket stb. Külön alfejezetek tartalmazzák a debreceni egyetem tudományos és szakmai kiadványait, időszakosan megjelenő publikáció-gyűjteményeit, évkönyveit – az egyetem(ek) mindenkori elnevezése alatt. A *Kossuth Lajos Tudomány-*

egyetem, majd a névváltozás után a *Debreceni Egyetem* címszó alatt található második nemzeti könyvtárunk rendszeresen megjelenő évkönyve is. A 2000-es kötetből idézett tétel jól példázza, hogy az időszaki kiadványok éves köteteit a bibliográfia monografikus leírással közli – majdnem minden esetben részletes analitikus feltárással (ez utóbbi közlésétől most eltekintünk).

Könyv és könyvtár XXI. : A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárának évkönyve / [szerk.] Kun András, Szeszák Ferencné, Vecsey Beatrix. – Db., 1999 [!2000]. – 394 p. ; 24 cm. – (ISSN 0139-1305)

Ebben a részben található a *Művészetek* alfejezet is. Érdekesnek és rendkívül hasznosnak tűnik a 80-as évekből származó összeállítás:

GELLÉR Ferenc: *Debrecen műemléki katasztere 1987.* (A fényképeket készítette: Vadász György.) (2. bőv. kiad.) (Kiad. a Mozgáskorlátozottak PIREMON Kisvállalata.) [Db. 1988.] 338 p. 1 térk. 20 cm. ISBN 963-02-4797-6

Debrecen és a megye híres a művészetek pártolásáról: több kiállítási katalógus, művész-életrajzok, vegyes megemlékezések tanúskodnak erről. A Hortobágyi Alkotótáborról rendszeresen jelentek meg a híres hajdúsági festőművész, Égerházi Imre tudósításai, aki az alkotótábor fő szervezője volt, de az alföldi festőiskola nagy alakjáról, Holló László Kossuth-díjas festőművészről is sok cikket találunk az évek folyamán. A debreceni Csokonai Színháznak több fénykora is volt, ezekre színészportrékkal, interjúkkal emlékezik a város. Olyan nagy nevekkel találkozunk, akik valamikor Debrecenben kezdték határainkon túl is híressé vált pályájukat. Két példa a 90-es évekből:

Magasból a mélybe / Latinovits Zoltán levelei Beke Alberthez. – Budapest : Mundus Magyar Egyetemi K., 1996. – 133 p. ; 20 cm
 ISBN 963-8033-12-6

Emlékezés egy barátságra / Beke Albert – p. 7–13.

Latinovits Zoltán 37 levele Beke Alberthez – p. 15–110. [1958. dec. 22–1961. okt. 17.]

A test zsenije a színpadon / Pethő Bertalan – p. 111–133.

Egy asszony meg a fia : Beszélgetések Varga Magdával és Cserhalmi Györggyel / Fazekas Valéria. – [Db.] : [Szerző], [1997]. – 90 p. ; 19 cm.

És még egy példa 2010-ből:

Mensáros László naplói / [sajtó alá rend., szerk. P. Török Margit Anna]. – Bp. : Kairosz ; Mensáros László Alapítvány, 2010. – 311 p. 24 cm. – ISBN 978-963-662-431-6

Az *Irodalom, nyelv* fejezetben belül a *Nyelvészet és az Irodalomtörténet* alatt a tudományterületnek megfelelő egyetemi intézetek évkönyvei, tanulmánykötetei, egy-egy neves tudós tiszteletére készített emlékkönyvek, nyelvészeti, irodalomtörténeti monográfiák, magyarázattal ellátott dokumentumgyűjtemények sorakoznak. Ez utóbbi típusból egy példa a 2000-es kötetben (itt az analitikus rész nélkül közöljük):

Az ígéret városa : Szabó Lőrinc Debrecen-élménye / [szöveggondozás, szerkesztés, tanulmányt írta Bíró Éva]. – Db. : Debreceni Irodalmi Múzeum, 2000. – 196 p. ; 24 cm. – ISBN 963-721-829-7

A tartalmi részt a *Szépirodalom* alfejezet zárja. A helyi szerzők kiadványai mellett itt is megtalálhatóak azok a művek, amelyek valamilyen hajdú-bihari városról vagy tájegységről szólnak, illetve amelyek szerzője ilyen helyszínt adott alkotásának. A 2009. évi kötetben Jókai egyik ismert regénye a Hortobágyot idézi meg:

Bálványosvár : Sárga rózsza : [Kisregények] / Jókai Mór. – [Budapest] : Kossuth K., 2009. – 255 p. ; 21 cm. – (Metropol könyvek, ISSN 2060; 2979) (Jókai Mór válogatott művei ; 22.). – ISBN 978-963-09-5846-2
Sárga rózsza – p. 175-254.

A város híres írója, Szabó Magda természetesen majdnem minden kötetben szerepel, sok esetben több művel is, a régmúltból pedig gyakori tételek Csokonai Vitéz Mihály, Fazekas Mihály újra kiadott művei.

Visszhang

A *Helyismereti művek : Hajdú-Bihar megye példaértékű, igen jól használható forrás. Már megjelenésének évében hírt adott róla a Könyvtáros és nem sokkal ezután a megyei lap is. Összesen 18 önálló ismertetést kapott eddig a sorozat, valamennyi méltatja a hatalmas munkát és „a hazai könyvtári helyismereti munka utóbbi négy évtizedének [...] megalapozó és meghatározó személyisége”⁹ munkásságát. Akik használták, használják, nehezen veszik tudomásul, hogy már nem jelenik meg a jövőben. Azt a tendenciát látva, miszerint a nyomtatott bibliográfiákat számítógéppel készített és elektronikusan elérhető változatok váltják fel, remélni lehet, hogy a hajdú-bihari helyismereti művekhez – ugyanolyan gondosan egybegyűjtve, mint ahogy azt a 36 kötetben Bényei Miklós tette – valamilyen formában hozzájutnak majd a használók. Végül egy idézet Gyuris Györgytől:*

„a sorozat Bényei Miklós életművének egyik jelentős része. Főhajtást érdemel az a szívósság, amellyel a Bibliográfiai Szekció 1990 és 1998 közötti elnöke negyedik évtizede szolgálja Hajdú-Bihar megye helyismereti-helytörténeti tájékoztatását, általánosságban pedig a bibliográfia és a helyismereti munka elméletét.”¹⁰

Jegyzetek

1. BÉNYEI Miklós: Bényei Miklós szakirodalmi és publicisztikai munkássága 1964–2002. Személyi bibliográfia. Debrecen : Debreceni Egyetem Informatikai Intézete, 2003. 117 p.
2. BÉNYEI Miklós: „Legyen minden helységben olvasóintézet” : Táncsics Mihály könyvtárügyi programja = Könyvtáros, 16. évf. 1966. 4. sz. 201-203. p.
3. BÉNYEI Miklós: A helyismereti gyűjtemények szerepe a helytörténeti kutatásban = Könyvtáros, 23. évf. 1973. 12. sz. 718–721. p.
4. BÉNYEI Miklós: Helyismereti munka a „B” típusú könyvtárakban. Módszertani útmutató. Bp. : Népművelési Propaganda Iroda, 1974. 72 p.

5. BÉNYEI Miklós: Kertész Gyula bibliográfia-elméleti munkássága = Könyvtári Figyelő, 53. évf. 2007. 3. sz. 75. p.
 Debrecen : Debrecen Megyei Jogú Város VB Művelődési Osztálya, 1981–2002. – 7 kötet : ill.
6. Fejezetek Debrecen könyv- és sajtótörténetéből / Pogány György = Könyvtári Figyelő, 54. évf. 2008. 2. sz. 316–319. p.
 Ismertetés: A civis szellem nyomtatott hírnökei : írások a debreceni könyv- és lapkiadás történetéről / Bényei Miklós. – Debrecen: Szerzői kiadás, 2007. – 266 p.
7. BÉNYEI József: A régió könyvei = Hajdú-Bihari Napló, 49. évf. 1992. 3. sz. 8. p.
8. Debrecen története öt kötetben / főszerk. Ránki György. – Debrecen helytörténeti irodalma : válogatott bibliográfia / összeáll., szerk. Bényei Miklós. – Debrecen : Griffes Grafikai Stúdió, 2002. – 663 p.
9. KÉGLI Ferenc: A helyismereti munka múltjáról és jövőjéről. A hetvenéves Bényei Miklós köszöntésére = Könyvtári Figyelő, 58. évf. 2012. 4. sz. 791–803. p.
10. GYURIS György: Egy Bényei Miklós-sorozat = Könyvtári Figyelő, 56. évf. 2010. 2. sz. 315–317. p.

Beérkezett: 2013. okt. 1.

Nevpont.hu

A magyar honlapok történetében újdonságnak számít a 2013. szeptember 17-étől az interneten is elérhetővé vált honlap, a nevpont.hu. A portálra látogató olvasó nemcsak egy szokványos honlapot, hanem a szerkesztő, Kozák Péter – az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézete – munkatársa véleménye szerint egy nemzeti életrajzi adatbázist is böngészhet.

A nevpont.hu célja, hogy megismertesse a látogatót a 19. századtól napjainkig élt és tevékenykedett alkotók (írók, költők, művészek, politológusok, szerkesztők, tudósok stb.) munkásságával. A honlap arra vállalkozik, hogy a hagyományos lexikoncikkeknel mélyebb életrajzokban mutassa be a magyarság elmúlt kétszáz évét, generációk jeles képviselőinek életútját, kísérletet tegyen híres és kevésbé ismert honfitársaink tevékenységének elfogulatlan összegzésére.

A nevpont.hu elsősorban pályaképeket közöl, amelyek újdonsága, hogy a hozzáférhető publikus források alapján a megszokott életrajzoknál részletesebb családi, munkahelyi és egyéb személyes adatokat is közzé tesz lényegesen gazdagabb bibliográfiai tájékoztatóval, nem elhallgatva azt sem, hogy sok esetben a könyvészetekben fellelhető adatok ellentmondanak a lexikonokban elterjedt tényeknek, és ezen ellentmondásokat az életrajz is jelzi. Újdonság az is, hogy az életrajzok kitérnek az illető személy emlékeztérére, az utóélet megragadható tényeire, a pályarajznak az emlékezetkultúrában betöltött fontosabb adataira. A honlap az első napon közel 6000 életrajzot szemlél, amelyet egy szabad szavas keresés és egy foglalkozásmutató egészít ki. A szerkesztő szándéka szerint az év végére már közel tízezer pályaképet lehet böngészni többféle keresési profillal. Az adatbázis „létszáma” néhány év múlva az utalókkal együtt 35 000–40 000 fő is lehet, nélkülözhetetlen segítséget nyújtva mindenkinek, aki a magyarság története iránt érdeklődik.